

УДК 377.011.3–052:159:[37.015.3:005.32]:005.8

Свистун Валентина Іванівна,
доктор педагогічних наук, професор,
провідний науковий співробітник лабораторії технологій навчання
Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Свистун Валентина Ивановна,
доктор педагогических наук, профессор,
ведущий научный сотрудник лаборатории технологий обучения
Института профессионально-технического образования НАПН
Украины

Valentyna Svystun,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Lead researcher of laboratory of training technologies
Institute of Vocational Education of NAPS of Ukraine

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ МОТИВУВАННЯ
УЧНІВ ПРОФЕСІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ДО ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ
МОТИВИРОВАНИЯ УЧЕНИКОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ
К ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

**PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF MOTIVATING
STUDENTS OF VOCATIONAL SCHOOLS TO PROJECT ACTIVITY**

В статті зазначено, що ефективність проектної діяльності учнів у першу чергу залежить від вміння викладача управляти цим процесом. Визначено сутність управління проектною діяльністю учнів як

організованої, планоїрної й системної діяльності викладача, пов'язаної з цілеспрямованою реалізацією управлінських функцій (проектування, моделювання, планування, мотивування, організація, регулювання, координація, контролювання, оцінювання), спрямованих на ефективне досягнення навчальних цілей. Акцентовано увагу на особливостях процесу управління проектною діяльністю учнів професійних навчальних закладів та психологічних механізмах розвитку мотивації. З'ясовано значущість чинників, що впливають на формування позитивної стійкої мотивації учнів до здійснення проектної діяльності. Проаналізовано різні види стимулів, що впливають на силу мотиву (схвалення (або осуд), похвала, змагання з іншими, оцінки, рейтинги, бали, проблемне завдання, привабливість об'єкту діяльності, увага до суб'єкта проектної діяльності (учня) тощо). Конкретизовано завдання викладача щодо мотивування проектної діяльності учнів на різних етапах проектування.

Акцентовано увагу на методах та прийомах розвитку пізнавального інтересу, стимулювання творчої активності учнів до проектної діяльності. Зроблено висновок про те, що мотивування є однією з провідних функцій викладача в процесі управління проектною діяльністю учнів професійних навчальних закладів, тому впроваджуючи проектне навчання, він має усвідомлювати необхідність мотиваційного етапу у здійсненні проектної діяльності й знати психологічні механізми розвитку мотивації й переносити їх у площину педагогічних процесів. В такому разі, викладачу, щоб ефективно управляти проектною діяльністю учнів професійних навчальних закладів взагалі й здійснювати функцію мотивування, зокрема, необхідно володіти й застосовувати методи та прийомами розвитку пізнавального інтересу, стимулювання творчої активності учнів.

В статъе отмечено, что эффективность проектной деятельности учеников в первую очередь зависит от умения преподавателя управлять этим процессом. Определена сущность управления проектной

деятельностью учеников как организованной, планомерной и системной деятельности преподавателя, связанной с целенаправленной реализацией управленческих функций (проектирование, моделирование, планирование, мотивирование, организация, регуляция, координация, контролирование, оценивание), направленных на эффективное достижение учебных целей. Акцентируется внимание на особенностях процесса управления проектной деятельностью учеников профессиональных учебных заведений и психологических механизмах развития мотивации. Выявлена значимость факторов, которые влияют на формирование позитивной стойкой мотивации учеников к осуществлению проектной деятельности. Проанализированы разные виды стимулов, которые влияют на силу мотива (одобрение (или осуждение), похвала, соревнование с другими, оценки, рейтинги, баллы, проблемное задание, привлекательность объекта деятельности, внимание к субъекту проектной деятельности (ученику)). Конкретизировано задание преподавателя относительно мотивирования проектной деятельности учеников на разных этапах проектирования.

Акцентируется внимание на методах и приемах развития познавательного интереса, стимулирования творческой активности учеников к проектной деятельности. Сделан вывод о том, что мотивирование является одной из ведущих функций преподавателя в процессе управления проектной деятельностью учеников профессиональных учебных заведений, потому внедряя проектное обучение, он должен осознавать необходимость мотивационного этапа в осуществлении проектной деятельности и знать психологические механизмы развития мотивации и переносить их в плоскость педагогических процессов. В таком случае, преподавателю, чтобы эффективно управлять проектной деятельностью учеников профессиональных учебных заведений вообще и осуществлять функцию мотивирования, в частности, необходимо владеть и применять методы и приемами развития познавательного интереса, стимулирования творческой активности учеников.

The article emphasizes that the effectiveness of students` project activities in the first place depends on the ability of a teacher to manage this process. The article analyzes the essence of management of student`s project activity, which is defined as teacher`s organized, planned and systematic activity related to the implementation of management functions (planning, modeling, planning, motivation, organization, management, coordination, monitoring, evaluation) aimed at the effective achievement of learning objectives. The article pays attention to specific features of the process of managing project activities of vocational school students and psychological mechanisms of motivation development. The significance of factors influencing the formation of stable positive motivation of students to implement project activities has been investigated. Different types of incentives that influence the motive force (the approval (or disapproval), praise, competition with other people, evaluations, ratings, scores, problematic tasks, attractiveness of the object, attention to the subject of the project activity (student), etc.) have been analyzed. Teacher`s objectives aimed at motivating project activities of students at various stages of project work have been specified.

Methods and techniques of development of students` cognitive interest and stimulation of creative activity have been analyzed. It has been concluded that motivation is one of the major functions of a teacher in the process of managing project activities of vocational school students. When implementing project-based learning, a teacher should understand the need of motivational stage during project activities, know the psychological mechanisms of motivation development and transfer them into the sphere of educational processes. In this case, the teacher has to know and apply methods and techniques of students` cognitive interest development and stimulation of their creative activity in order to effectively manage project activities of students of vocational schools and perform the motivation function.

Ключові слова: управління, мотивування, викладач, проектна діяльність, учень професійного навчального закладу

Ключевые слова: управление, мотивирование, преподаватель, проектная деятельность, ученик профессионального учебного заведения

Key words: management, motivation, instructor, project work, student of vocational school

Ефективність проектної діяльності учнів у першу чергу залежить від вміння викладача управляти цим процесом. *Управління проектною діяльністю учнів* – це організована, планомірна і системна діяльність викладача, пов'язана з цілеспрямованою реалізацією управлінських функцій (проектування, моделювання, планування, мотивування, організація, регулювання, координація, контролювання, оцінювання), спрямованих на ефективне досягнення навчальних цілей. «Управління учителя проектною діяльністю дозволяє зробити процес навчання керованим» [4, с. 33].

Теоретична визначеність і однозначність поглядів на процес управління проектною діяльністю учнів професійних навчальних закладів ще далекі від свого завершення з огляду на складність цього явища, його специфіку й особливості. Так, наприклад, цей процес передбачає, по-перше, значну різноманітність видів управлінської діяльності викладача на різних етапах проектної діяльності учнів; по-друге, неалгоритмічний, творчий характер управління діяльністю учнів, здійснюваний в умовах часто змінних, нерідко суперечливих обставин; по-третє, яскраво виражена прогностична природа управлінських задач, що вирішує викладач; значна психічна напруженість, що викликається відповідальністю за ефективність проектної діяльності учнів.

Мотивування є однією з провідних функцій викладача в процесі управління проектною діяльністю учнів професійних навчальних закладів, оскільки вирішення ними завдань на всіх етапах цієї діяльності, від яких залежить виконання основної цілі, визначається управлінськими вміннями

викладача формувати потребу й створювати в учнів внутрішні спонуки до здійснення проектної діяльності, підтримувати їхню зацікавленість до цієї діяльності, створювати ситуацію переживання задоволення від отриманих результатів й переконувати учнів здійснити необхідні зусилля у їх досягненні тощо.

Успіх проектної діяльності учнів професійних навчальних закладів залежить не лише від здібностей і знань, а й від мотивації, прагнення самостверджуватись, досягати високих результатів. Чим вищий рівень мотивації, чим більше мотивів спонукають учнів до проектної діяльності, тим більше зусиль вони схильні докладати. Часто менш здібний учень, але більш мотивований, досягає більш значних результатів в проектній діяльності, ніж його обдарований однокласник. Тому мотивація є одним із найважливіших чинників, що забезпечує успіх учнів професійних навчальних закладів у проектній діяльності і викладач, організовуючи проектну діяльність учнів, має досконало знати психологічні й педагогічні основи мотивування їх до цієї діяльності.

Проте, незважаючи на наявність праць науковців з проблеми педагогічного проектування в інженерно-педагогічній освіті (Н.О. Брюханова), проектування професійно-орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки (В.Ю. Стрельніков), підготовки викладачів вищих економічних навчальних закладів до проектування навчальних технологій (Г.М. Романова), науково-методичний супровід проектно-технологічної діяльності суб'єктів освітніх (педагогічних систем) (О.В. Онопрієнко), практично відсутні системні й комплексні дослідження управління проектною діяльністю учнів професійних навчальних закладів, зокрема такої управлінської функції викладача як мотивування до цієї діяльності.

У зв'язку з цим, **метою** нашої статті є з'ясування психолого-педагогічних аспектів мотивування учнів професійних навчальних закладів до проектної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом посилюється розуміння психологами і педагогами ролі мотивації до здійснення проектної діяльності учнями ПТНЗ в забезпеченні успішного оволодіння ними знаннями й уміннями. «Мотивації навчальної діяльності студентів до останнього часу приділялося недостатньо уваги, оскільки викладачів цікавила, в основному, репродуктивна діяльність суб'єкта навчання. Вивчалася мотивація засвоєння, розуміння, запам'ятовування матеріалу, в рамках діяльностного підходу розглядалася можливість управління формуванням мотивації навчальної діяльності через тип навчання, через вироблення узагальнених способів дій» [5, с. 22]. Усвідомлення високої значущості мотиву для успішного навчання привело до формування *принципу мотиваційного забезпечення навчального процесу* (О. С. Гребенюк). Важливість цього принципу посилюється тим, що висока позитивна мотивація може грати роль компенсуючого чинника у випадку недостатньо високих здібностей; проте у зворотньому напрямі цей чинник не спрацьовує – ніякий високий рівень здібностей не може компенсувати відсутність мотиву чи низьку його вираженість, не може привести до значних успіхів в навчанні (А. О. Реан) [3].

Л. І. Божович, вивчаючи чинники, що спонукають учня до навчання, виділила два види мотивів учіння.

Перший вид пов'язується з розвитком особистості учня. Вони втілюють ті прагнення й потреби дитини, які впливають з усіх обставин її життя та які пов'язані з основною спрямованістю її особистості. За змістом такі мотиви можна пов'язати з бажанням учня одержати схвалення батьків чи викладача чи ж завоювати, підтвердити авторитет у середовищі однокласників. Це широкі соціальні мотиви, оскільки вони виходять за межі самого навчального процесу й пов'язані з тими життєвими відносинами, в які вступає дитина завдяки учінню.

Другий вид мотивів учіння утворюють мотиви, народжені переважно самою навчальною діяльністю. До складу цієї групи входять різноманітні навчально-пізнавальні інтереси, задоволення, які виникають в учня в

результаті напруженої інтелектуальної активності, трудового зусилля, подолання труднощів. Сучасна психологія об'єднує такі мотиви в поняття пізнавальні інтереси [1, с. 127]. Саме на цьому виді мотивів ми й зосередимо увагу.

Як доречно зазначає О. Онопрієнко, «мотив учня як суб'єкта має безпосередній зв'язок з метою проектної діяльності, оскільки ним керує бажання чи намагання її досягти. ... без наявності мотиву та усвідомленої мети проектна діяльність перетворюється на виконання поставленого вчителем завдання» [7, с. 23].

Формування мотивації, на думку А. Маркової, «означає не закласти готові мотиви і цілі в голову учня, а поставити його в такі умови й ситуації розгортання активності, в яких би бажані мотиви і цілі склалися і розвивалися б з урахуванням і в контексті минулого досвіду, індивідуальності, внутрішніх устремлінь самого учня» [6, с. 11].

Основними чинниками, що впливають на формування позитивної стійкої мотивації учнів до здійснення проектної діяльності, є:

- професійна спрямованість проектної діяльності;
- усвідомлення найближчих і кінцевих цілей цієї діяльності;
- усвідомлення теоретичної і практичної значущості, набутих в процесі здійснення проектної діяльності, знань, вмінь і навичок ;
- організація проектної діяльності;
- зміст навчального матеріалу;
- колективні форми проектної діяльності;
- оцінювання проектної діяльності;
- стиль управлінсько-педагогічної діяльності викладача тощо.

Формування мотивації, *мотивування* ми розуміємо як динамічний процес, яким управляє викладач, і який спонукає, стимулює й підтримує поведінкову активність учня у здійсненні проектної діяльності й визначає її спрямованість у досягнення цілі.

Впроваджуючи проектне навчання, викладач має усвідомлювати

необхідність мотиваційного етапу у здійсненні проектної діяльності й знати *психологічні механізми розвитку мотивації*:

мотиваційне переключення – формуванням нового мотиваційного відношення (позитивного ставлення, інтересу) до певного явища шляхом спроб пов'язати це явище з іншими явищами та предметами, які таке ставлення (інтерес) уже викликають; виховний вплив на учня при використанні мотиваційного переключення передбачає актуалізацію вже наявних мотиваційних відношень (позитивного ставлення, інтересу, любові до чогось), які спрямовуються на новий предмет, зміст чи діяльність;

мотиваційне зумовлення – це надання емоційного (мотиваційного) значення новому змісту (предмету), тобто поширення (переключення) емоційного переживання на новий зміст (предмет); позитивна чи негативна емоція, «прив'язуючись» до певного предмета (змісту), надає йому відповідного емоційного забарвлення і робить більш привабливим (чи непривабливим). Після кількох поєднань емоції з предметом, відбувається емоційне ставлення до нього;

мотиваційна фіксація – це механізм розвитку мотивації (прихильності, інтересу) шляхом закріплення емоціогенної події в пам'яті (як правило, з першого разу); позитивне ставлення до чогось – це відтворення (згадування) відчуття колись сильної емоції, що залишається в пам'яті й згодом перетворюються на певне ставлення до чогось чи стійке почуття;

мотиваційне зміцнення (автономізація мотивів) – дія (і ціль, яка їй відповідає), спонукаючись певним мотивом у процесі її виконання і забезпечення якоїсь діяльності (наприклад, проектної), пов'язується з іншими потребами й отримує від них мотиваційний заряд. У результаті серії позитивних емоцій, якими супроводжувалося виконання певної дії, вона набуває автономного мотиваційного значення і вже сама по собі здатна спонукати до активності, набуваючи, таким чином, функцій мотиву [2].

Однією з характеристик мотиву є його сила, яка впливає не тільки на рівень активності учня, а й на успішність прояву цієї активності, зокрема – на

ефективність проектної діяльності; оскільки сильномотивовані учні виявляють значно більшу наполегливість у виконанні завдання, ніж слабомотивовані.

На силу мотиву впливають схвалення (або осуд), похвала, змагання з іншими, оцінки, рейтинги, бали, проблемне завдання, привабливість об'єкту діяльності, увага до суб'єкта проектної діяльності (учня) тощо.

Схвалення, похвала, подяка, підбадьорення, нагородження – це позитивне оцінювання викладачем дій учнів, що викликає у них збудження позитивних емоцій, вселяє упевненість, створює приємний настрій, підвищує відповідальність й, головне, закріплює позитивні навички і звички. Психологи називають це явище – *позитивне підкріплення* й визначають як певні приємні результати виконання суб'єктом діяльності (щось позитивне, приємне, що отримує він у результаті виконання ним деяких дій, як-от похвала, оцінка), що спонукає його до виконання цієї діяльності в майбутньому [2, с. 250]. Негативна оцінка, осуд позитивно (стимулююче) впливають, якщо вони повністю обгрунтовані й тактовно висловлені викладачем, з урахуванням ситуації і стану учня, його індивідуальних особливостей. За результатами психологів [3, с. 250], і похвала і осуд надають стимулюючу дію тільки в тому випадку, якщо повторюються підряд не більше чотирьох разів. Тривало використовуваний осуд (втім, як і похвала) призводить до негативних наслідків у розвитку особистості учня, так і ефективності діяльності. Цікавим є той факт, що найгірші результати роботи виявилися не у тих, кого засуджували, а у тих, кого ніяк не оцінювали, «не помічали», ігнорували: вони починали працювати все гірше і гірше унаслідок зниження сили мотиву до виконуваної роботи, оскільки вважали, що вона нікому не потрібна. Н. Занюк також наголошує на тому, що увага, вияв інтересу до учня та його діяльності можуть справляти чималий мотиваційний вплив, оскільки людина прагне уваги до своєї особистості, й за таких умов вона здатна виконувати значно більший обсяг роботи, ніж у тому разі, коли оточуючі байдужі до неї та її діяльності [2, с. 256].

Істотним моментом мотивування учнів є регулярність і своєчасність оцінювання їхніх результатів проектної діяльності й чим більш диференційованим воно є, тим більше його мотиваційне значення. Оскільки учень може порівняти свої досягнення не тільки з результатами інших учнів, а зі своїми попередніми результатами. Природно, оцінювання має бути адекватним дійсним досягненням учня. Проте інколи для стимулювання активності старанного, але не дуже здібного чи невпевненого в собі учня необхідно похвалити й за незначні успіхи.

На силу і стійкість мотивів учнів значно впливає успішність проектної діяльності. Успіхи надихають їх й задоволення від досягнутого результату призводить до стійкого позитивного ставлення до цієї діяльності.

Проте успіхи, що регулярно повторюються, приховують в собі певну небезпеку: до ролі «успішного» деякі учні швидко звикають, у них виробляється завищена самооцінка, з'являється самозаспокоєність, що призводить до зниження сили мотиву – «навіщо намагатися, якщо й так все виходить». Тому педагогам у виховних цілях іноді треба створювати такі умови, щоб учень, крім успіхів, спробовував і невдачі. Для цього можна давати важчі завдання, до яких він ще не готовий, влаштовувати змагання з сильнішими суперниками, використовувати більш жорсткіші критерії оцінювання тощо.

Проектна діяльність приваблює учнів невідомістю, трудністю завдання, що вимагає значних інтелектуальних зусиль, спонукає до розумового пошуку, «кидає виклик» його самолюбству: «зможу чи не зможу»; задоволенням від напруги і продуктивності діяльності, і, як результат, у нього підвищуються сила і стійкість мотиву її виконання.

Сила мотиву і ефективність проектної діяльності залежать від того, наскільки ясно усвідомлюється учнями мета, сенс цієї діяльності. Близькість мети, так само як і наявність уявлення про кінцеві результати проектної діяльності, сильніше спонукають до досягнення цієї мети, а тривале очікування, відкладання на невизначений термін задоволення потреби часто

призводить до втрати бажання, інтересу.

Проектна діяльність відбувається поетапно. Кожен етап займає певний час і має логічно закінчений зміст, кожному етапу відповідають конкретні дії викладача й учнів. Завдання викладача полягає в тому, щоб учні були постійно мотивовані до дій – і на початковому етапі проектної діяльності, і в процесі її здійснення, і на завершальному етапі. При цьому необхідно мати на увазі, що за змістом ця мотивація різна.

На початковому етапі проектної діяльності учень повинен зрозуміти, що корисного й нового він навчиться в процесі здійснення цієї діяльності, де зможе застосувати засвоєне, які переваги йому дасть оволодіння проектною діяльністю. Завдання викладача на цьому етапі – *викликати початкову мотивацію*, актуалізуючи мотиви попередніх досягнень, створюючи мотиви відносної незадоволеності, підсилюючи мотиви орієнтації на майбутню професійну діяльність, мимовільні мотиви здивування, допитливості тощо.

В процесі здійснення проектної діяльності учень починає усвідомлювати й розуміти, якими способами він діє, вміє їх оцінити, порівняти, отримати задоволення від самого процесу проектування. Завдання викладача на цьому етапі – *підкріплення й посилення мотивації*, використовуючи різні види стимулів і спонук, викликати інтерес до різних способів вирішення завдань, до співпраці з іншими учнями. Цей етап важливий ще й тому, що викладач, здійснивши мотивацію на першому етапі проектної діяльності, іноді перестає про неї думати, зосереджуючись на інших управлінських функціях – організаційній, корекційній, контролюючій тощо.

На завершальному етапі управління проектною діяльністю учнів завдання викладача полягає у створенні мотивації завершення (учень має згадати, виявити, усвідомити й оцінити основні результати проектної діяльності) й позитивної мотивації перспективи (у учня має сформуватися позитивна установка щодо проектної діяльності й здійснення її на подальших етапах навчання). Це досягається оцінно-рефлексивною діяльністю учнів у

поєднанні з розгорнутим диференційованим оцінювання викладача, який має акцентувати увагу учнів на їхніх досягненнях, а також й на слабкі місця, щоб сформувати у них диференційоване розуміння своїх можливостей. Це зробить їх перспективну мотивацію більш адекватною й дієвою.

Відтак викладачу, який здійснює управління проектною діяльністю учнів ПТНЗ, варто враховувати психологічні механізми мотивування й переносити їх у площину педагогічних процесів.

Управління викладачем проектною діяльністю учнів професійних навчальних закладів передбачає його ґрунтовну методичну компетентність щодо їх мотивування до такої діяльності, а також володіння методами та прийомами розвитку пізнавального інтересу, стимулювання творчої активності учнів.

На думку С.О. Смірнова [8], основними методами розвитку пізнавального інтересу є:

метод формування готовності сприйняття навчального матеріалу – це одне чи декілька завдань, вправ, які спрямовані на підготовку учнів до виконання основних завдань проектування. Наприклад, викладач ставить завдання учням написати протягом 3 хв всі відомі їм слова, що відносяться до певної теми. Після виконання цього завдання вони підраховують, скільки слів їм вдалося написати, і з'ясовують, у кого більше, а у кого – менше. Тепер можна починати нову тему. Учні уважно стежитимуть за мовою викладача, думаючи про те, що вони забули написати, що можна було б написати ще;

метод стимулювання цікавим змістом – це підбір образного, яскравого, цікавого навчального матеріалу і збагачення ним типових навчальних прикладів і завдань. Цей метод створює атмосферу піднесення, викликає позитивне ставлення до навчальної діяльності й формує пізнавальний інтерес. Одним з прийомів, що входять в цей метод, можна назвати прийом створення на уроці ситуацій цікавості – введення в навчальний процес цікавих прикладів, дослідів, парадоксальних фактів,

підбір яких доцільно доручати учням. Також цікавість може бути викликана ситуацією емоційного переживання відчуття здивування незвичністю факту, що наводиться, парадоксальністю досвіду, що демонструється на занятті, грандіозністю цифр. Здивування при переконливості й наочності прикладів незмінно викликає глибокі емоційні переживання в учнів;

вбудовування навколо навчального матеріалу ігрового сюжету – це проведення в процесі заняття гри, що включає виконання запланованих навчальних дій, які збагачують й урізноманітнюють навчальний зміст заняття.

Проектна діяльність – це творча діяльність, мотивування якої відбувається за допомогою методів і прийомів стимулювання творчої активності учнів: стимулювання зацікавленості, творчого інтересу; цікаві аналогії; створення ситуацій емоційного переживання; розвивальні ігри; метод відкриття; створення ситуацій з можливістю вибору; використання запитань, що стимулюють процеси мислення вищого рівня; підвищення стимулюючого впливу змісту навчального матеріалу. Під *стимулюванням творчої активності учнів* у процесі навчання вчена розуміє таку діяльність викладача, яка спрямована на формування мотивів творчої діяльності і підвищення наявного рівня творчої активності на конкретному уроці до необхідного і достатнього, тобто такого, що забезпечує виконання запланованої викладачем мети та конкретних творчих завдань.

Так, *метод відкриття* забезпечує створення в процесі навчання ситуації наукового експерименту, науково-дослідної роботи. Він стимулює активну дослідницьку діяльність учнів, підвищує їхню зацікавленість у навчальному процесі, сприяє розвитку дослідницьких нахилів, активності учнів при засвоєнні навчального матеріалу, стимулює їх інтелектуальну діяльність, закріплює впевненість у своїх можливостях, виховує незалежність поглядів. Сутність методу *«створення ситуацій з можливістю вибору»* полягає у тому, що на занятті створюються ситуації, які спонукають учня до вибору. Такі ситуації стимулюють активність і самостійність у навчанні.

Вони можуть бути трьох рівнів. Найнижчий – це вибір з двох, далі – створення викладачем різних ситуацій з можливістю вибору і третій рівень – це створення таких умов, коли самі учні перевіряють свій власний вибір, а викладач переймає роль помічника [9, с. 205-207].

На етапі мотивування проектної діяльності, на думку О. Онопрієнко, домінуючими є методи первинного засвоєння змісту діяльності (розповідь, навчальна дискусія, створення проблемної ситуації, «коло ідей», «мозковий штурм», навчальне заохочення тощо).

Оскільки інтерес, мотиви формуються безпосередньо в процесі застосування методів і прийомів стимулювання творчої активності, тому викладачу важливо створювати ефективні умови їх використання. Так, С. Сисоєва розмежовує умови ефективності застосування методів і прийомів стимулювання творчої активності учнів на *психологічні* (створення відповідної творчої атмосфери на занятті: доброзичливість викладача, відсутність категоричних оцінок і критики на адресу учня; створення умов для конструктивного спілкування учнів незалежно від рівня їхнього творчого розвитку; забезпечення учням можливості активно ставити запитання, висувати оригінальні ідеї, гіпотези; використання особистого прикладу творчого підходу до вирішення проблем, виконання завдань) і *педагогічні* (забезпечення учнів необхідним дидактичним і роздатковим матеріалом, що сприяє розвитку творчого інтересу, допитливості; використання викладачем сучасних технологій пошуку та обробки інформації, активне залучення учнів до різних інформаційних баз даних; забезпечення умов для практичного застосування набутих знань, умінь і навичок, дотримуватися позиції консультанта, помічника учнів, залишаючи за собою функцію загального контролю, надавати можливість учням будувати творчий процес самостійно) [9].

Таким чином, мотивування є однією з провідних функцій викладача в процесі управління проектною діяльністю учнів ПТНЗ, тому впроваджуючи проектне навчання, він має усвідомлювати необхідність мотиваційного етапу

у здійсненні проектної діяльності й знати психологічні механізми розвитку мотивації. Варто зазначити, що проектна діяльність відбувається поетапно. Кожен етап – це специфічна за своїм мотиваційним змістом психологічна ситуація, тому викладачу, який здійснює управління проектною діяльністю учнів ПТНЗ, доречно враховувати психологічні механізми мотивування й переносити їх у площину педагогічних процесів. В такому разі, викладачу, щоб ефективно управляти проектною діяльністю учнів ПТНЗ взагалі й здійснювати функцію мотивування, зокрема, необхідно володіти й застосовувати методи та прийомами розвитку пізнавального інтересу, стимулювання творчої активності учнів.

1. Власова О.І. Педагогічна психологія: навч. посіб. – К.: Либідь, 2005. – 400 с.
2. Занюк С.С. Психологія мотивації: навч. посіб. – К.: Либідь, 2002. – 304 с.
3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2002. – 512 с.: ил. – (Серия «Мастера психологии»).
4. Киричук В.О. Проектні технології загальноосвітнього навчального закладу в системі навчально-виховного процесу: метод. посіб. / В.О. Киричук, О.В. Прашко, О.В. Смотрін, С.С. Марченко. – К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2011. – 72 с.
5. Левченко Т.И. Современные дидактические концепции в образовании: монография. – К.: МАУП, 1995. – 168 с.
6. Маркова А.К. Формирование мотивации учения: кн. для учителя / А.К. Маркова, Т. А. Матис, А. Б. Орлов. – М. : Просвещение, 1990. – 192 с.
7. Онопрієнко О.В. Проектна діяльність у початковій школі: метод. посіб. / О.В. Онопрієнко. – К.: ТОВ «СІТІПРІНТ», 2013. – 83 с.
8. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии: учеб. пособ. для студ. сред. пед. учеб. заведений / С.А. Смирнов, И.Б. Котова, Е.Н. Шиянов, Т.И. Бабаева и др.; под ред. С.А. Смирнова. – М.: Издательский центр «Академия», 1998. – 512 с.
9. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: підруч. – К.: Міленіум, 2006. – 346 с.